

SEMNELE RUPESTRE DE LA BUCIUMI (JUD. SĂLAJ)

Gheorghe LAZAROVICI*, Dan CULIC**,
Cornelia-Magda LAZAROVICI***

Key words: Romania, Sălaj County, stone blocks, signs, symbols, Christianity

Din județul Sălaj, în ultima vreme, au fost semnalate și publicate o serie de studii referitoare la arta rupestră¹. Unele din monumentele prezentate în acestea sunt sanctuare în natură pentru diferite divinități, unde au loc inițieri, reprezentând totodată locuri de oferire, închinăciune, jertfă etc.

Semnele de pe ele ne oferă posibilitatea de a determina uneori perioada de timp, dar un loc sacru, odată cunoscut, este păstrat în tradiții, iar el inspiră sentimente de venerație care oferă respect deosebit pentru urmași. Unii vizitatori doresc să semnaleze trecerea lor prin acele locuri, marcându-și numele sau redând unele din simbolurile pe care le cunoașteau. Pentru aceste semne ulterioare este greu de precizat perioada când au fost realizate, ca, de altfel, și pentru primele, fără studii detaliate despre uneltele sau instrumentele cu care au fost marcate. Asocierea semnelor ne oferă uneori posibilități de interpretare. Dar, pentru interpretarea lor, trebuie să ținem cont de vecinătățile istorice, ca și de drumurile sau cărările în vecinătatea cărora se află.

Localizarea

Cel mai important obiectiv arheologic din comuna Buciumi este castrul roman cunoscut din cercetările arheologice, prin studiile și monografiile de specialitate.

De la castru pornesc două drumuri spre N și NV. Unul urcă ușor până la altitudinea de 405 m, unde este o creastă domoală pe care se poate ajunge la Piatra Gurguiată, iar pe drum înainte spre Munții Meseșului. Unii colegi mai tineri consideră că acolo au fost cariere de piatră necesare pentru construcțiile din castrul roman (elemente de carieră se pot observa la fig. 2a).

---

* Universitatea Lucian Blaga, Sibiu; E-mail: ghlazarovici@yahoo.com

** Direcția de Patrimoniu Sălaj E-mail: danculic@gmail.com

*** Institutul de Arheologie Iași; E-mail: magdamantu@yahoo.com

¹ J. Bejenariu, R. Pop, *Discoveries Prehistoric Petroglyphs Recently Discovered in the Someș Valley (Sălaj County), Romania*, in ***International Newsletter on Rock Art, INORA, 66. 2013, p. 1-4.; R. Pop, C. Ghemiș, *Contributions to the Knowledge of Parietal Art in North-Western Transilvania. The Discoveries from Ileanda (Sălaj Conty)*, Ziridava, 2013, 27, p. 7-20; Gh. Lazarovici, R. Pop, *Hunting Symbols from the Someș Cliffs*, in C.-E Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Symbol to Signs 2015: Between Earth and Heaven. Symbols and signs. Papers presented at the international symposium From Symbols to signs. Signs, symbols, rituals in sanctuaries*, Suceava, Romania, 11-13 September 2015. *In memory of Henrieta Todorova*, Etnoreligion Series, II, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română. Filiala Iași, Institutul de Arheologie, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2016, p. 57-106; Gh. Lazarovici, R. Pop, *Simboluri legate de vânătoare de la falezele Someșului*, in „Acta Musei Porolissensis”, XXXVIII, 2016, p. 9-63.

Fig. 1. Buciuni: a, localizarea apud Google Earth; b, zona cu pietre, foto D. Culic.

Nu am avut încă posibilitatea de a studia personal locul, dar imaginile primite de la Dan Culic, partenerul de studiu², ne arată că avem de a face cu unele formațiuni naturale rezultate și din procesele de eroziune, din cauza ploilor, vânturilor și altor fenomene naturale, cum sunt și alte situații în județul Sălaj, ca, de pildă, Grădina Zmeilor³. Blocurile naturale impresionează pe cei care le privesc astăzi (fig. 1b, 2a), dar, desigur, au impresionat și pe unii strămoși. Motiv pentru care și atunci, și acum, se țes legende despre asemenea locuri.

Fig. 2. Buciumi, pietrele din zonă, foto D. Culic.

Atenția noastră se referă la unul din aceste blocuri, unde, pe fiecare dintre cele trei părți, se pot observa o serie de semne, simboluri, dar și „scrieri”, mai vechi sau mai recente. La o primă cercetare, atât nouă, cât și colegului Dan Culic ne apar o serie de semne. Desigur, fiecare poate vedea într-un anumit fel o imagine, care poate genera și o ipoteză de lucru.

² Căruia îi mulțumim și pe această cale pentru bunăvoința de a ne fi pus la dispoziție materialul documentar.

³ <http://www.turismzalau.ro/index.php/ro/obiective-turistice-menu-ro/obiective-turistice-din-judetul-salaj/gradina-zmeilor>

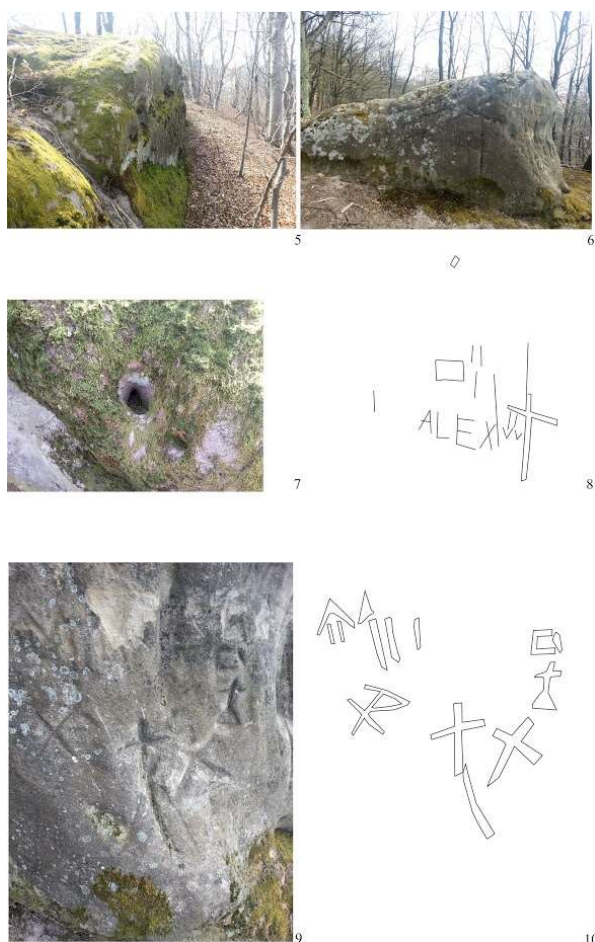

Fig. 3. Foto și desene D. Culic.

Unele semne au fost desenate de către Dan Culic, cel care le-a văzut, așa că le reproducem fără să le comentăm special, fiind incluse în marcaje.

Pentru cititor, considerăm necesar a marca semnele într-o anume ordine aleatoare acum. Din aceste motive, am marcat și descris semnele cu anume culori, pentru identificare și comentarii. De la bun început, trebuie să recunoaștem că interpretarea semnelor este influențată de unele studii recente din zona chiliilor, bisericuțelor, dar și megalitelor din Munții Buzăului⁴, ca și a celor din Apuseni, din Peștera Cizmei⁵.

Despre acelea am făcut o serie de studii și comentarii, iar în locurile respective am găsit numeroase semne și simboluri creștine incizate sau pictate⁶.

⁴ Gh. Lazarovici, D.-L. Gavrilă, *About symbols and signs in the rock sanctuaries*, in C.-E. Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Between Earth and Heaven. Symbols and signs. In Memory of Henrieta Todorova*, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română-Filiala Iași* Institutul de Arheologie Iași, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2016, p. 453- 479; Lazarovici Gh., Gavrilă D.-L., 2.1 *Gavanele - „Perechea Divină” (The Divine Couple)*. 2.2 „The Giant” at Agatoane. 2.4. *Agatonul Vechi*. In C.-E. Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Symbols and signs as a communication system. In memory of Gheorghe Dumitroaia*, Papers presented at the international symposium “From Symbols to Signs. Signs, Symbols, Rituals in sanctuaries”, Suceava, Romania, 9-11 September 2016, Etnoreligion Series, III, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română. Filiala Iași, Institutul de Arheologie, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2017, p. 288-296.

⁵ C. Rișcuția, I. Rișcuția, *Impresiunile palmare rupestre din Peștera Gaura Chindiei, comuna Pescari (județul Caraș-Severin)*, in „Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă”, XXVI, 1977, 1, p. 34; C.-M. Lazarovici et alii 2018.

⁶ Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *Altarele din munți în preistorie*, in C. Cosma (ed.), *Studii de arheologie și istorie. Omagiu Profesorului Nicolae Gudea la 70 de ani*, Editura Mega, Cluj-Napoca, p. 101-135.

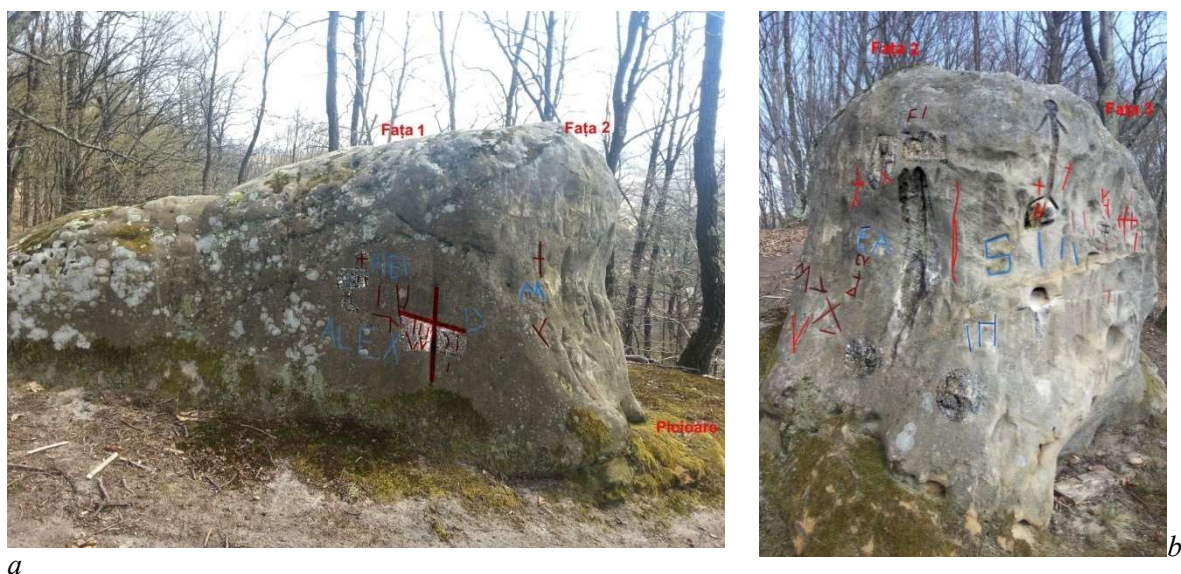

Fig. 4. Piatra 1, fețele 1-3, foto D. Culic, marcajele Gh. Lazarovici.

Așa cum am amintit și mai sus, interpretările noastre sunt influențate de monumentele și semnele paleocreștine din Sălaj⁷, Carpații Răsăriteni⁸ și de cele din zona Buzăului⁹.

La Piatra 1, pe fața 1, am marcat nouă semne sau grupe de semne (și litere). Pe fața 2, am marcat cu A 20 de semne, de la A1 la A20. Pe fața 3, am marcat cu N 16 semne, de la N1 la N16. În total, sunt cca. 45 de semne și litere. În cazul unor litere, judecând după stil și adâncime, ele nu sunt din aceeași vreme, de aceea nu le comentăm. Dar mai precizăm că, pentru perioada medievală foarte timpurie, sunt alfabete născute din cele grecești (chirilice, glagolitice, unele rune ș.a.) pe care nu le cunoaștem în detalii, de aceea scrierile și literele nu le comentăm.

Tema altarului

Fața 3 (*față = parte a megalitului cu semne*). La Fața 3, semnul 1 (cu semnele 1a și 1b), figura principală și cea mai de sus îl reprezintă pe Isus Hristos cu semne de identificare (1a crucea lateral dreapta, și 1b H(*ristos*) sub picioare). După figură și poziție, imaginea ne-a sugerat înălțarea lui Isus la Ceruri.

Așadar, este vorba de un *altar de închinăciune destinat lui Isus Hristos* și evenimentelor legate de crucificare, dar, mai ales, de înălțare.

⁷ Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, *op. cit.*, 2011.

⁸ *Ibidem*, p. 83-84, 86-87 și bibl.

⁹ *Ibidem*, p. 87, fig. 18.

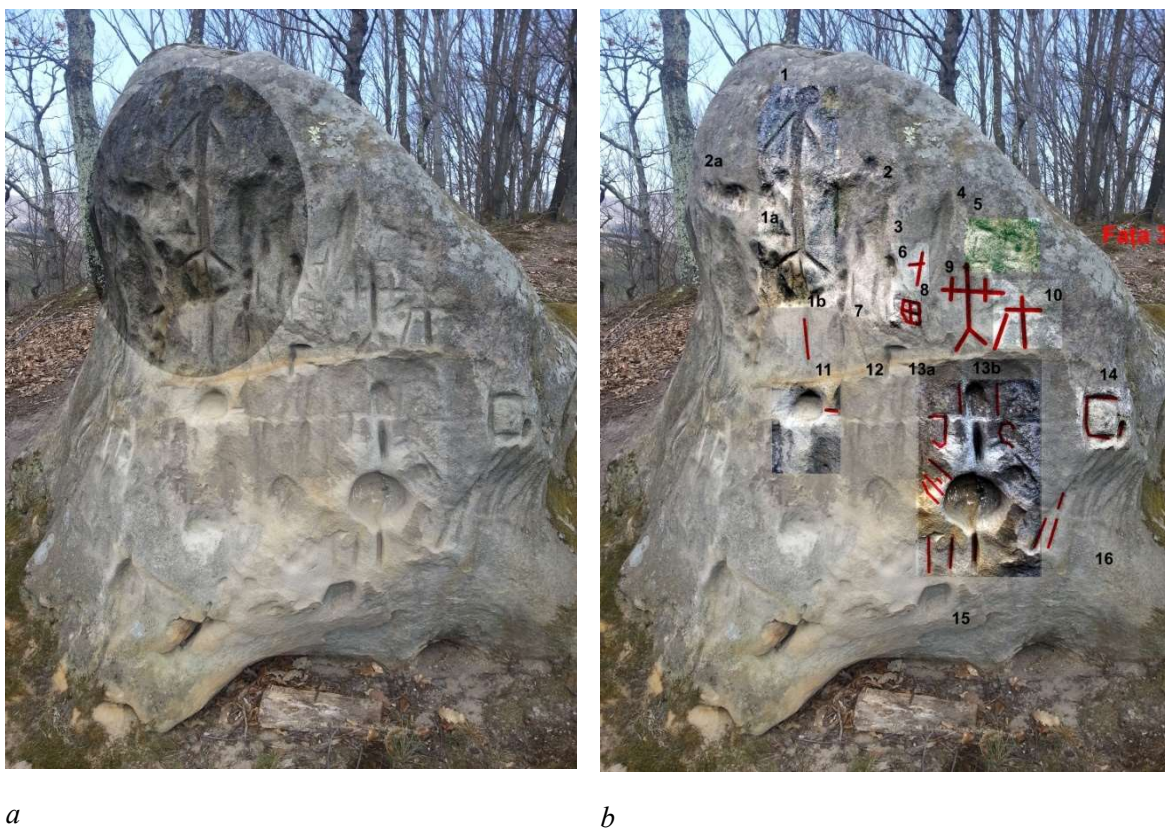
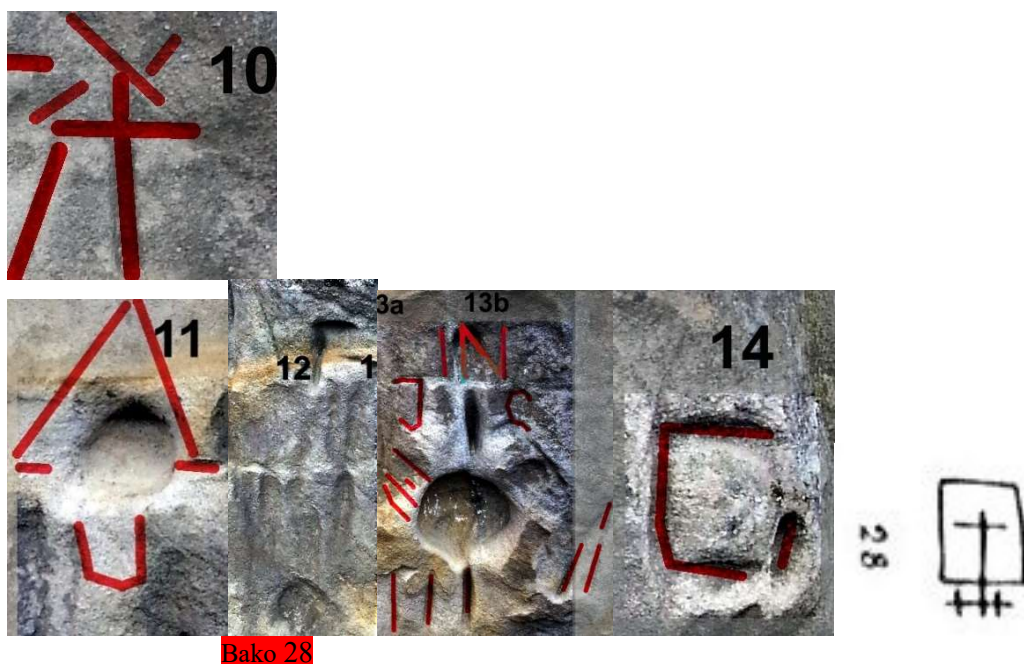

Fig. 5. Piatra 1, fața 3, foto Dan Culic.

Fig. 5c. Detaliile semnelor notate cu N.

De la această idee de bază ne-am construit logica interpretărilor, dar poate fi și alta. Semnul al doilea, marcat prin alveole, marchează poate stelele (fig. 5c.2). **Figura/semnele 3 și 13** marchează soarele, aflându-se sub nivelul la care este plasat Isus. În opinia noastră, el reprezintă soarele, iar semnele care îl însoțesc sugerează ideea de lumină (după ideea biblică a vorbei Domnului: „*a zis Domnul să fie lumină și a fost lumină*”: *Facerea*). Pentru a se înțelege că este vorba de lumina creștină, au adăugat soarelui unele semne, **J** și posibil un **ρ** sau **J** (sus începutul), **ρ** (ro sfârșitul), dar avem unele rezerve din cauza păstrării lui **ρ**, care poate fi și **φ** sau **σ**, cu alte interpretări. Semnul 3 ar marca simbolul lui Isus pe cruce, crucea luând forma unui om cu cap și labele mâinilor în jos. **Semnul 4**, ca o picătură sau ca fulgerul din mâna lui Zeus, ar marca *pogorârea* în sens bisericesc, coborârea / *pogorârea sfântului Duh*, la noi semn dumnezeiesc¹⁰. **Semnul 5** este ilizibil, sunt unele litere, poate mai târziu. **Semnul 6** reprezintă un **T** culcat probabil de la *theos*, zeul, aici *Domnul*. **Semnul 7** credem că reprezintă piatra de mormânt a lui Isus. **Semnul 8** ar fi steagul de luptă al lui Constantin cel Mare, ca urmare a apariției semnelui crucii pe cer, ca încurajare a luptei lui Constantin contra lui Maxențiu, pe care îl biruie punând crucea emblemă pe steaguri¹¹. **Semnele 9 și 10** sunt variante ale crucii, unele semne de ierarhii bisericești ce-l au ca semn (semnul 9), iar **semnul 10** este asociat cu un **T** întors (*theos*) și un **I**, poate Isus. **Semnul 11** are soarele în centru, iar deasupra, simbol de casă pe care îl interpretăm ca și casa domnului de pe pământ (adică biserica).

¹⁰ E. Braniște, Ec. Braniște, *Dictionar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2001, s.v. p. 317 și 103, asociat *cinzecimea* (*Fapte* 2, 3-4) cu a cincea duminică sau *Duminica Mare a Rusaliilor*.

¹¹ *Ibidem*, p. 120 s.v. cruce.

Fața 2 (fig. 6-7)

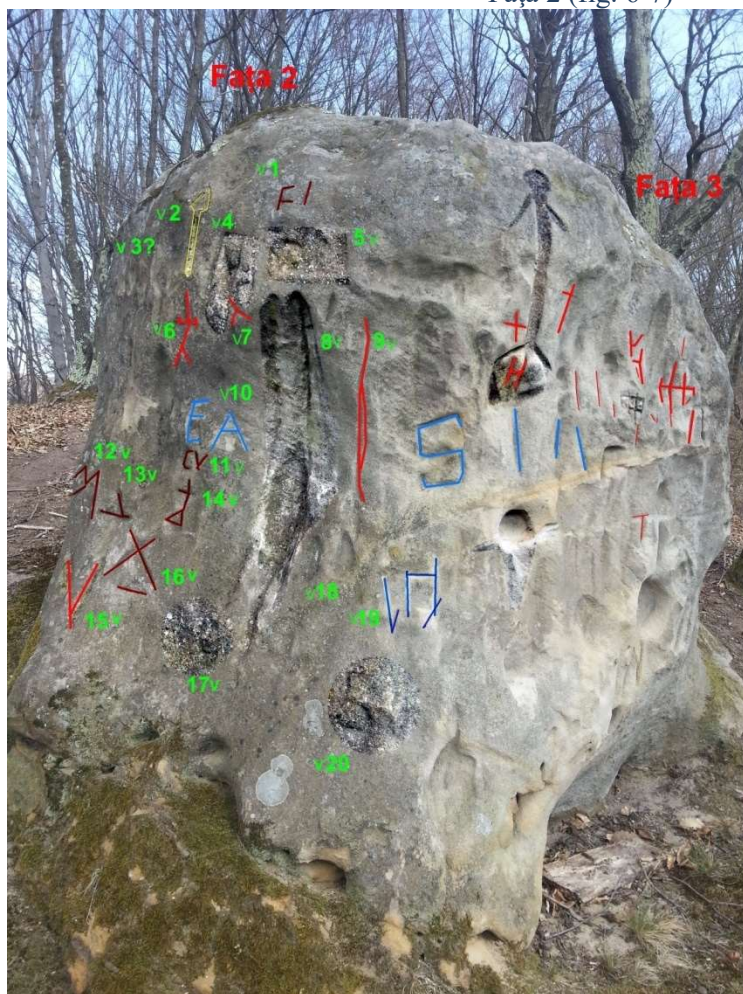

Fig. 6. Piatra 1, fața 3, foto Dan Culic.

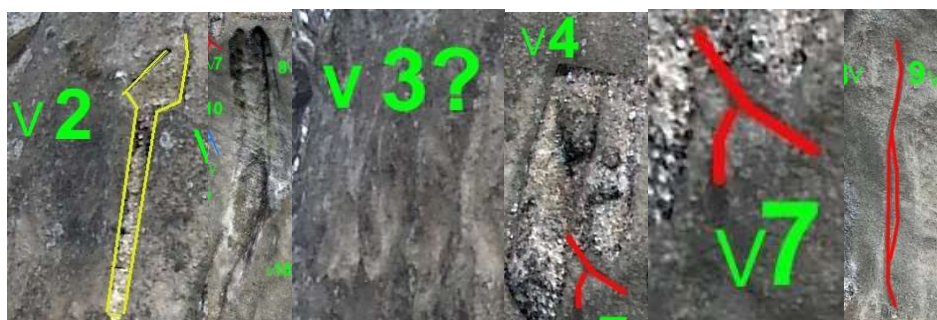
care dacii trăgeau spre nori să îi alunge sau la mesaj către cer în mitologii mai vechi, vulturii lui Zeus din mitologia greacă (aduceau știri despre Prometeu) sau vulturii de la Çatal Höyük¹².

Unele din semnele de pe **Fața 2** trec și pe **Fața 3**, fiind marcaj albastru de litere SI, tot litere sunt și v 10 (v. de la verde) cu EA, probabil nume de persoane care și-au marcat trecerea sau amintirea. Tot litere și tot neclare sunt semnele **1 FI**, **v3**, **v17** – neclar, **v20** neclar, 5 sau S.

Alte spații neclare sunt fie eroziuni naturale mai vechi (semnele v4 v8 și v18), dar ar putea reprezenta cina lui Isus care, la un banchet, a rupt pâinile și peștii, și a înmulțit bucatele și vinul.

Mai sunt o serie de semne pe care le regăsim în mai toate vremurile, începând din Neolitic, din **Scrierea Danubiană**.

Nu știm dacă acestea se leagă de altarul principal, dar este posibil. Mergând pe urma miturilor vechi, regăsim aici o săgeată cu vârful rupt, orientată în sus, ceea ce ne duce cu gândul la săgețile cu

¹² Cei 7 vulturi, Gh. Lazarovici, *The Eagle-The Bird of Death, Regeneration-Ressurrection and Messenger of Gods. Archaeological and Ethnological Problems*, in „Tibiscum”, X, 2000, p. 61; 7 număr sacru.

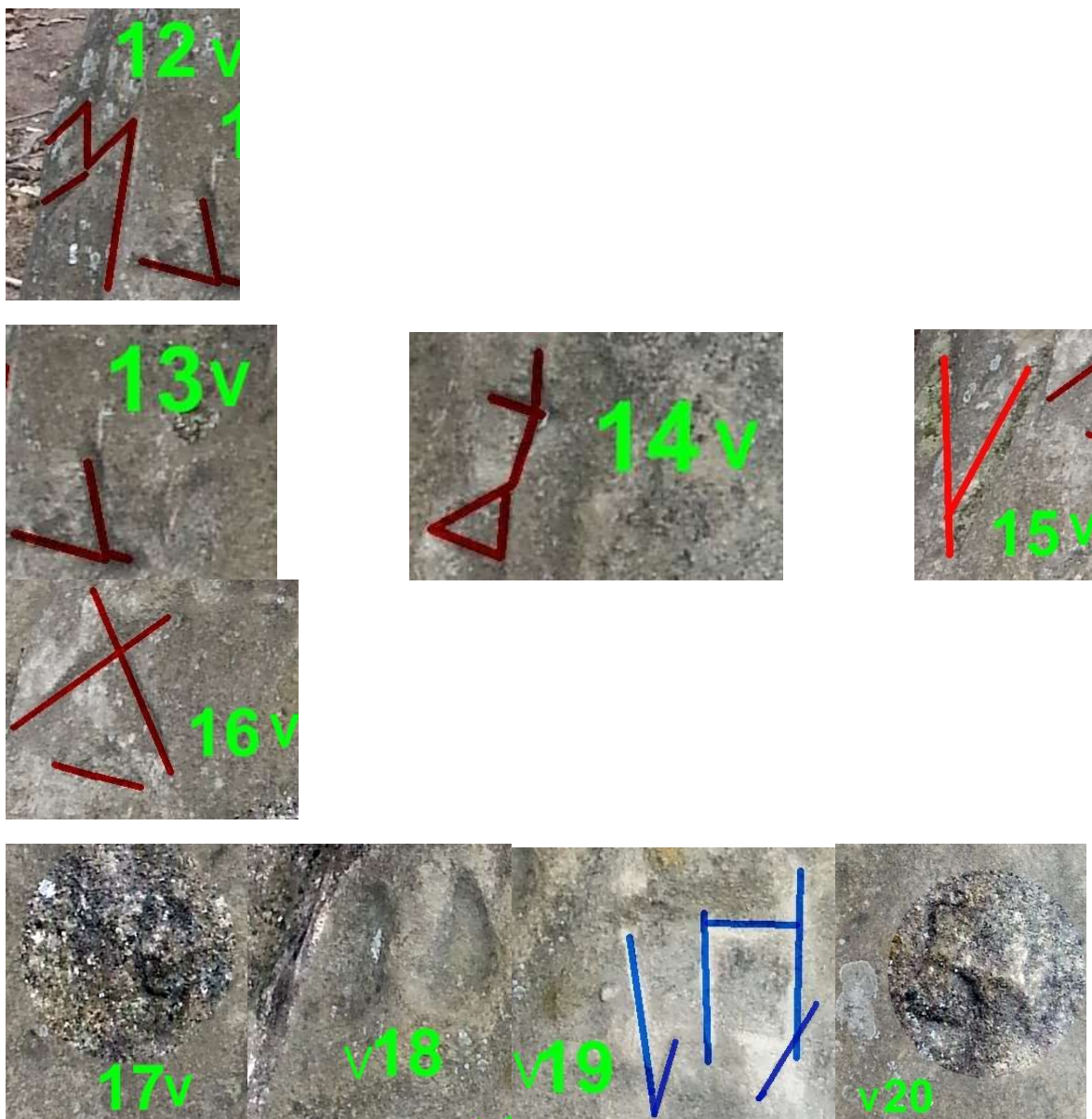

Fig. 7. Piatra 1, fața 3 marcatele ▲, catalog DS ▼.

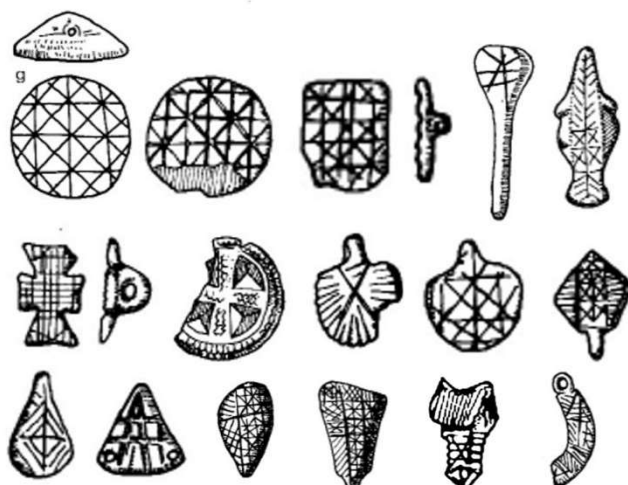

Fig. 8.		 24a	 1a = a	 111d	 49b	 46b
		Rupestre	Ep. Cuprului	Neolitic	Creștine	Loc obiecte de cult
Coronini		1				
Chindia 2 f		1				
Abu Hureyra			1			
Banțica			1			
Broscariului Pi 22			1			
Broscariului Pi3			1			
Broscariului P1 fața			1			
Csapojevka			1			
Daia Română			1			
Falkenstein			1			
Fratelia I			2			
Jela 146			1			
Karanovo I			1			
Karanovo VI			1			
Kolsh I			1			
Măgura Vitănești			1			
Orăștie			1			
Parța			3			
Parța 3			1			
Parța A1981			1			
Parța P40			1			
Parța Pasărea			1			
Parța inv. A2707			1			
Popiza semn b8			1			
Rast			1			
Tangâru			1			
Teasc Piatra 21			1			
Teasc Piatra 25			1			
Teasc Piatra 3			1			
Teasc Piatra 5			1			
Teasc Piatra 8			1			
Turdaș			4			
Turdaș 139.20			1			
Vrșac -At			1			
Vrșnik			1			
Karanovo			1	1		
Cifer, Pacon			1		1	
Ovčarovo			1		1	
c. Vinča, Srem			1		1	
Bucium				2	3	
Broscaru Pi. 4					1	
Coronini					1	
Chindia 2					1	
Glăvăneștii V. f.b.					1	
Jela 4					1	
Lozna 1					1	
Nandru 1					1	
Nandru 1b					1	
Nandru 2					1	
Paradimini					1	
Svetozarevo 2					1	
Tărtăria 3.5					1	
Târpești					1	

Turdaş 173					1	
Vrşac 6					1	
liniar stichband					1	
Cotârgaşi					2	1
Coronini						1
Chindia 2						1
Teasc						1

Sintetizând datele din fig. 8, observăm că, din cele 58 de situații, 9 sunt din Epoca Cuprului, 37 sunt din Neolitic, 16 sunt legate de arta rupestră, iar 23 sunt legate de obiecte sau locuri de cult. Desigur, sunt mult mai multe situații, dar le-am ales doar pe acelea care aveau și înclinația, și poziția identică. Urmărind dispunerea în timp (pe epoci) a semnelor, observăm că ele sunt corelate în toate epocile. Desigur, corelațiile sunt slabe, de cele mai multe ori sunt doar 2-3 semne. În această situație este greu de tras o concluzie directă. Indirect, ele transmit mesaje sub forma simbolurilor, nu este vorba despre „scrieri”. De nenumărate ori am arătat că simbolurile au o putere de comunicare mare și aceleași lucruri se repetă în timp, cum am văzut în fig. 8. De altfel numeroși specialiști care s-au ocupat de simboluri au arătat că, de exemplu, crucea reprezintă o împărțire a anului în cele patru anotimpuri și simboluri solare¹³.

Mellaart J. 1975 fig. 95
Early Halaf seals and (a) from Mersin XXVII
the rest from Arpachiyah (after Mallowan)

Fig. 9. Simboluri cu cruce, Anatolia (după Mellaart 1975).
stăpânirii romane avem chiar o bazilică creștină¹⁵.

Dacă este vorba de o carieră pentru castrul roman de la Porolissum, este posibil ca

Ideea combinațiilor de pătrat, diagonale, cruce (din combinarea părții stângi și drepte (X), nu este doar din perioada creștină. În Anatolia, în marile civilizații, sunt numeroase obiecte (fig. 9), pandantive, amulete, sigilii, alte obiecte care au redat pe ele simboluri, idoli cu bandă în cruce pe piept sau spate (*Kreutzband* și altele¹⁴).

Revenind la zona arheologică a castrului roman de la Buciumi, care face parte din sistemul de pază al provinciei Dacia Porolissensis, trebuie să amintim că, în perioada romană, la Porolissum, sunt numeroase piese cu semne și simboluri creștine, iar către sfârșitul

¹³ H. Wirth, *Die Heilige Urschrift der Menschheit. Symbolgeschichtliche Untersuchungen diesseits und jenseits der Nordatlantik*, Leipzig: Koehler & Amelang. Urschrift I. Text band. 1931, p. 37 și urm; 43, 56-67, 119-129 ș.a.

¹⁴ Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, in „Bibliotheca Musei Napocensis”, III, Cluj, 1979, pl. XX/D6, 9, G4, XXI G5; S. Hansen, *Bilder vom Menschen der Steinzeit. Untersuchungen zur antropomorphen Plastik der Jungsteinzeit und Kupferzeit in Südosteuropa*, in „Archologie in Eurasien”, Band 20, Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien-Abteilung. Mainz: Verlag Philipp von Zabern, 2007, Pl. 250/10, 22; 255/1, 271/1; 321/3; 325/5-7; 328-329; 377; 407; 461-469; 472 ș.a.; Monah, *Plastica antropomorfa a culturii Cucuteni-Tripolie*, ediția a doua revăzută și adăugită, in „Bibliotheca Memoriae Antiquitatis”, XXVII, Editura Constantin Matasă, Piatra-Neamț, 2012, fig. 103.3, 108.4, 122.12; 132.8; 146.1 ș.a.; Gh. Lazarovici, C.-M. Lazarovici, Chapter 9. *About the great religious themes of Vinca culture*, in C.-E. Ursu and S. Terna (eds.), *Anthroporphism and symbolic behavior in the Neolithic and Copper Age communities of South-Eastern Europe*. In „Studies into South-East European Prehistory”, I, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2014, p. 206, 225-227, fig. 712-76 ș.a.

¹⁵ N. Gudea, *Cristiana Minora. Studii articole și note în legătură cu Creștinismul tipuriu din Dacia romană, Dacia postromană și unele provincii vecină*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011 și bibl.

altarul să aparțină unor sclavi romani care au îmbrățișat creștinismul, dar aceasta este posibil să fie doar o speculație. Din mai multe lucrări ale lui N. Gudea, privind creștinismul timpuriu din Epoca Romană, avem numeroase obiecte și situații de redare a variantelor de cruci din lumea romană și romană târzie (fig. 9). Prezența unui Y în mai multe situații v7, v13, v15, ne duce cu gândul la un creștinism timpuriu, influențat de gnostici, unde Y ar reprezenta numele nerostit al lui YHWH Yahve, care apare adesea ca numele divinității supreme: *Înaltul, Eternul, Prea-Sfântul, Domnul...*¹⁶.

N. Gudea și alți colegi au publicat o serie de forme ale crucii din perioada romană și romană târzie (fig. 10), pe care le regăsim pe semnele rupestre în diferite forme (fig. 14).

Typus	Nomina	SPECIES	varia lectio					
			a	b	c	d	e	f
A	crux graeca = quadrata N.Gudea 2011, T.3	+	f	p	λ ω			
B	crux latina N.Gudea 2011, T.3	†	†	†	T	†	β	
C	crux S. Andrei N.Gudea 2011, T.3	X	X	X	X	X	⊠	
D	crux monogramatica N.Gudea 2011, T.3	✱	✱	⊗	✱	✱		
E	crux Jacobi N.Gudea 2011, T.3	✱	✱	✱	⊗	⊗	⊠	
F	chrisma N.Gudea 2011, T.3	✱	✱	⊗	✱			

Fig. 3. Tabel cuprinzând principalele tipuri de cruce pe obiectele de uz casnic și variantele lor (tabel III).

Typus	Nomina	SPECIES	varia lectio						
			a	b	c	d	e	f	g
A	crux graeca 250 d.H T4	+	†	⊕	⊕				
B	crux latina 250 d.H T4	†	†	⊕	p	†	†		
C	crux ^{T4} S. Andrei 250 d.H	X	X	⊠	X				
D	crux monogramatica	✱	✱	✱	✱	✱	✱		
E	crux ^{T4} Jacobi 250 d.H	✱	✱						
F	chrisma T4 250 d.H	✱	✱						
G	√svastica T4 250 d.H	卐	卐						

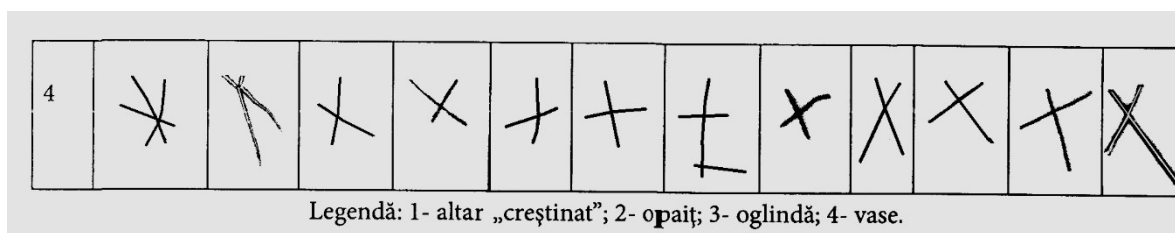
Fig. 4. Tabel cu tipurile de cruce incizate sau zgâriate pe vase de la Dura Europos (secolul II - 250).

Fig. 10. Tipuri de cruci : ▲ apud Gudea 2011 ș.a.; ▼ apud Bondoc 2013¹⁷.

¹⁶ N. Vlassa, *Neue Beitrage zur Frage orientalischer Einflüsse im Neolithikum Siebenbürgens, Prähistorische Zeitschrift*, 42, 2, p. 181-192, 1974, p. 128.

¹⁷ D. D. Bondoc, *Câteva evidențe privind relațiile dintre păgâni și creștini la Cioroiu Nou, în epoca romană, în „Tibiscum”, S.N., 3, 2013, p. 119-129.*

Pentru perioada medievală timpurie, sunt numeroase dovezi de redare a semnelor creștine și, mai ales, a crucii, ca în lucrarea lui Dan Gh. Teodor privind creștinismul din secolele IX-XI (fig. 11-12)¹⁸.

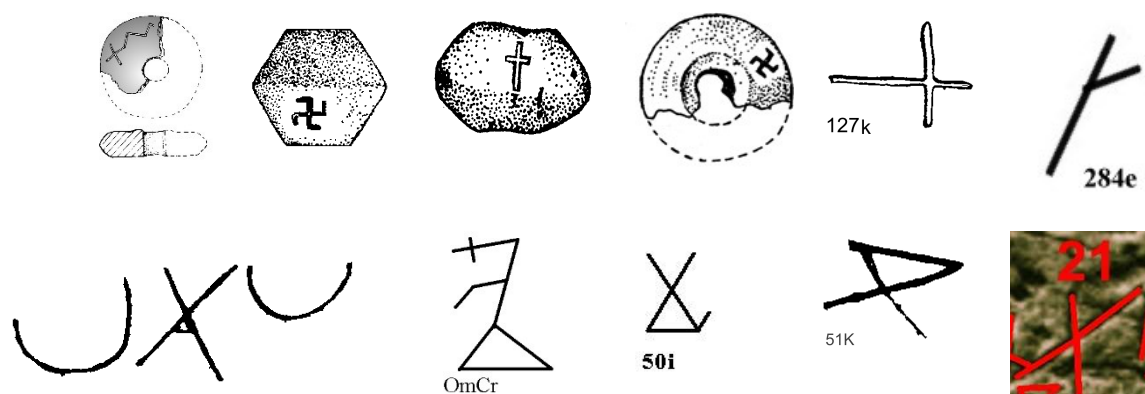

Fig. 11. Piese cu semne și simboluri creștine (apud Teodor 1991).

Putem observa cum unele simboluri din Neolitic (fig. 9) dăinuiesc în creștinismul timpuriu din România (fig. 10-12). Credem că simbolurile se leagă de marile probleme ale vieții (anotimpurile, lumina, punctele cardinale ș.a. Prin studiul nostru, cu caracter de etnoreligie, dorim să sensibilizăm colegii arheologi și istorici să se aplece mai mult asupra simbolurilor din preistorie. Nu sunt doar elemente de convergență. Pandantivele aduc noroc, feresc de necazuri, se spune în credințele populare.

¹⁸ D. Gh. Teodor, *Creștinismul la est de Carpați. De la origini și până în sec. XIV*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1991.

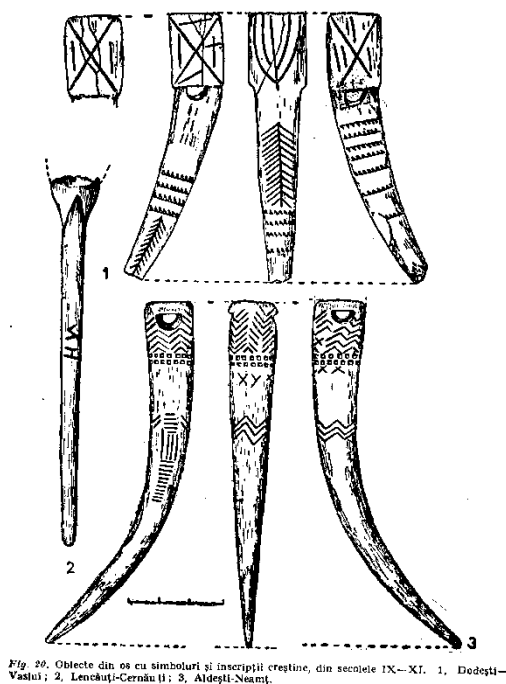

Fig. 12. Piese cu semne creștine, pendentive turnate în Moldova cu semne creștine, secolele IX–XI, apud Teodor, 1991.

Ar fi imposibil de analizat toate simbolurile, dar am selectat, în fig. 13, câteva steaguri de la Ditrău cu semne și simboluri creștine (fig. 12.28, 30); în afară de cruce mai au T (Theos-Zeu) și Y (Yahve).

Analogii | Bucium din baza de imagini (SD și simboluri)

Crucea

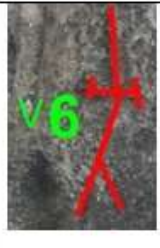
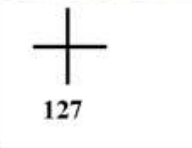
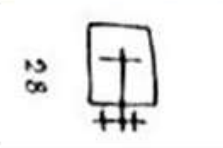

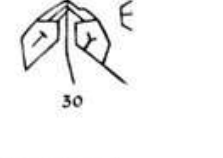
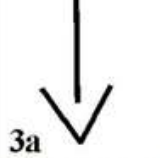
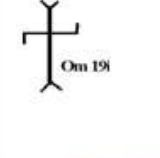

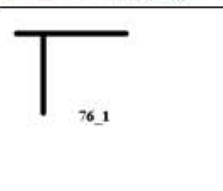

			
		Combina#ii si invoc[ri 	
			
			
			

Fig. 13. Analogii de la Ditrău și din DS pentru semnele de la Bucium.

Acestea ne aduc aminte de studiul lui N. Vlassa, despre unele plăcuțe de aur din perioada romană târzie de la Orșova¹⁹. El ne-ar fi spus mai multe și mai clar despre simbolurile noastre²⁰.

Fig. 14. Semne și simboluri creștine.

¹⁹ Vlassa, *op.cit.*, 1974; *Idem*, *O nouă plăcuță de aur gnostică de la Dierna*, in „Acta Mvsei Napocensis”, XIVB, p. 205-219.

²⁰ Gheorghe Lazarovici: Mi-a fost un dascăl și un prieten bun, sper să nu-i dezamăgesc memoria!!!!

CAVE SIGNS FROM BUCIUMI (SĂLAJ COUNTY)

At Buciumi, in Sălaj County, some impressive stone blocks have been discovered, which preserve signs and symbols that can be related to Christianity. Their analysis demonstrates that a number of elements have been transmitted over the millennia, as they are found in our databases referring to the Danube Script, but others appeared even earlier, in the Paleolithic.

BIBLIOGRAFIE

- Bejenariu J., Pop R. 2013. Discoveries Prehistoric Petroglyphs Recently Discovered in the Someș Valley (Sălaj County), Romania. In ****International Newsletter on Rock Art, INORA*, 66. 2013, p. 1-4.
- Bondoc D. D. 2013. Câteva evidențe privind relațiile dintre păgâni și creștini la Cioroiu Nou, în epoca romană. *Tibiscum*, S.N., 3, p. 119-129.
- Braniște, E., Braniște, Ec., 2001. *Dictionar enciclopedic de cunostinte religioase*, Ed. Diecezană, Caransebeș.
- Gudea N. 2011. *Cristiana Minora. Studii articole și note în legătură cu Creștinismul tipuriu din Dacia romană, Dacia postromană și unele provincii vecină*, Ed. Mega, Cluj-Napoca.
- Hansen S. 2007. *Bilder vom Menschen der Steinzeit. Untersuchungen zur antropomorphen Plastik der Jungsteinzeit und Kupferzeit in Südosteuropa*, Archölogie in Eurasien, Band 20, Deutsches Archäologisches Institut, Eurasien-Alteilung. Mainz: Verlag Philipp von Zabern.
- Lazarovici Gh. 1979. *Neolithic Banatului*, Bibliotheca Mvsei Napocensis, III, Cluj.
- Lazarovici Gh. 2000. The Eagle-The Bird of Death, Regeneration-Ressurrection and Messenger of Gods. Archaeological and Ethnological Problems. *Tibiscum*, X, p. 57-68.
- Lazarovici Gh., Gavrilă D.-L. 2016. About symbols and signs in the rock sanctuaries. In C.-E. Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Between Earth and Heaven. Symbols and signs. In Memory of Henrieta Todorova*, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română-Filiala Iași* Institutul de Arheologie Iași, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, p. 453- 479.
- Lazarovici Gh., Gavrilă D.-L. 2017. 2.1 Gavanele - „Perechea Divină” (The Divine Couple). 2.2 “The Giant” at Agatoane. 2.4. Agatonul Vechi. In C.-E. Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Symbols and signs as a communication system. In memory of Gheorghe Dumitroaia, Papers presented at the international symposium “From Symbols to Signs. Signs, Symbols, Rituals in sanctuaries”, Suceava, Romania, 9-11 September 2016*, Etnoreligion Series, III, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română-Filiala Iași, Institutul de Arheologie, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, p. 288-296.
- Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M. 2011. Altarele din munți în preistorie. In C. Cosma (ed.), *Studii de arheologie și istorie. Omagiu Profesorului Nicolae Gudea la 70 de ani*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, p. 101-135.
- Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M. 2014. Chapter 9. About the great religious themes of Vinca culture. In C.-E. Ursu and S. Terna (eds.), *Anthroporphism and symbolic behavior in the Neolithic and Copper Age communities of South-Eastern Europe. Studies into South-East European Prehistory I*, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, p. 187-248.
- Lazarovici Gh., Pop R. 2016. Hunting Symbols from the Someș Cliffs. In C.-E Ursu, A. Poruciuc, C.-M. Lazarovici (eds.), *Symbol to Sings 2015: Between Earth and Heaven. Symbols and signs. Papers presented at the international symposium From Symbols to signs. Signs, symbols, rituals in sanctuaries, Suceava, Romania, 11-13 September 2015. In memory of Henrieta Todorova*, Etnoreligion Series, II, Muzeul Bucovinei Suceava, Academia Română-Filiala Iași, Institutul de Arheologie, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2016, p. 57-106.
- Lazarovici Gh., Pop R. 2016a. Simboluri legate de vânătoare de la falezile Someșului. *Acta Musei Porolissensis*, XXXVIII, p. 9-63.
- Lazarovici Gh et alii 2018. Gh. Lazarovici, C. C. Roman, Lazarovici C.-M., Al.-Val. Lupea, Noi semne rupestre în Peștera Cizmei. Un studiu de etnoreligie. *Sargetia*, IX (XLV), S. N., p. 109-142.
- Monah D. 2012. *Plastica antropomorfa a culturii Cucuteni-Tripolie*, ediția a doua revăzută și adăugită, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, XXVII, Ed. Constantin Matasă, Piatra-Neamț.
- Pop R., Ghemiș C. 2013. Contributions to the Knowledge of Parietal Art in North-Western Transilvania. The Discoveries from Ileanda (Sălaj Conty). *Ziridava*, 27, p. 7-20.
- Rîșcuța, C., Rîșcuța, I. 1977. Impresiunile palmare rupestre din Peștera Gaura Chindiei, comuna Pescari (județul Caraș-Severin). *Revista muzeelor și monumentelor. Monumente istorice și de artă*, XXVI, 1, p. 34.
- Teodor D. Gh. 1991. *Creștinimul la est de Carpați. De la origini și până în sec. XIV*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1991.
- Vlassa N. 1974. Neue Beitrage zur Frage orientalischer Einflüsse im Neolithikum Siebenbürgens. *Prähistorische Zeitschrift*, 42, 2, p. 181-192.
- Vlassa N. 1977. O nouă plăcuță de aur gnostică de la Dierna. *Acta Mvsei Napocensis*, XIVB, p. 205-219.
- Wirth H. 1931. *Die Heilige Urschrift der Menschheit. Symbolgeschichtliche Untersuchungen diesseits und jenseits der Nordatlantik*. Leipzig: Koehler & Amelang. Uhrschrift I. Text band.